

1000 rinnakkaistallennusta SeAMKissa

18.10.2022

SeAMK on ehtinyt tänä vuonna jo juhlistaa paitsi 3-kymppisiään myös YAMK-tutkinnon 20-vuotisjuhlavuotta. SeAMKin tuhannen YAMK-tutkinnon raja ylittyi keväällä, ja nyt pyöreiden juhlavuosi on saanut jatkoa, kun SeAMKin 1000. rinnakkaistallennus julkaistiin Theseuksessa.

Rinnakkaistallennus – avoimen julkaisemisen vihreä tie

Rinnakkaistallentamisella tarkoitetaan artikkelikopion tallentamista kirjoittajan organisaation julkaisuarkistoon. Rinnakkaistallentamisessa tärkeintä on avata pääsy julkaistuun artikkeliin ilman maksumuuria tai käyttäjätunnuksia. Rinnakkaistallentaminen (Green open access tai Green OA) on kirjoittajalle maksutonta.

SeAMKin 1000. rinnakkaistallennus julkaistiin Theseuksessa syyskuussa:

HEI teacher perceptions of entrepreneurship education: The role of teachers' entrepreneurial backgrounds and HEI managerial support.

Artikkeli on yhteisjulkaisu, jonka tekijät ovat Minna Hämäläinen (LUT-yliopisto), Sanna Joensuu-Salo (SeAMK), Kati Peltonen (LAB-ammattikorkeakoulusta) sekä Anu Raappana (LUT-yliopisto). Artikkelissa tarkastellaan kuinka organisaation johtamiskäytännöt ja opettajan yrittäjätausta vaikuttavat opettajan käsitykseen yrittäjäkasvatuksesta. Artikkeli on julkaistu kirjassa Strategies for the creation and maintenance of entrepreneurial universities. IGI Global on yhdysvaltalainen kirjakustantamo, jonka Jufo-taso on 1. Kirjan

ilmestyttyä alkuvuodesta kustantajan suhtautuminen rinnakkaistallentamiseen oli vielä kielteinen. Sittemmin kustantaja on tarkistanut kantaansa myönteisemmäksi rinnakkaistallentamista kohtaan ja päivittänyt sen verkkosivuilleen.

Rinnakkaistallennuksia vuodesta 2015 lähtien

SeAMKin rinnakkaistallennuspaikkana toimii Theseus. Arenen palvelu tunnetaan myös ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden tallennuspaikkana. Lähes kaikilla ammattikorkeakouluilla on Theseuksessa oma kokoelma rinnakkaistallennuksia varten. SeAMKin ohella ahkeria rinnakkaistallentajia ovat mm. Laurea ja TAMK. Jos artikkelilla on kirjoittajia useasta AMKista, tavoite on, että artikkeli rinnakkaistallennetaan Theseukseen vain kerran.

SeAMKin ensimmäinen rinnakkaistallennus on tallennettu marraskuussa 2015. Kyseessä oli Joensuun, Viljamaan, Varamäen & Tornikosken artikkeli Development of entrepreneurial intention in higher education and the effect of gender: a latent growth curve analysis, jota on tähän mennessä ladattu yli tuhat kertaa.

Vuonna 2017 rinnakkaistallentamisessa päästiin paremmin vauhtiin ja sitä tehtiin myös takautuvasti eli tallennettiin myös aiemmin ilmestyneitä artikkeleita. Rinnakkaistallentamista vauhdittivat kansalliset tavoitteet sekä SeAMKin rehtorin päätös. Määrällisesti rinnakkaistallentamisen huippuvuosia ovat olleet vuodet 2019 ja 2020. Näinä molempina vuosina tallenteita kertyi yli 200.

Avoimen julkaisemisen kansallinen ohjaus

Korkeakoulujen avointa julkaisemista ohjaavat kansalliset avoimen saatavuuden linjaukset ja suositukset. Avoimen saatavuuden kansallisen linjauksen mukaan kaikkien vertaisarvioitujen tieteellisten artikkeleiden tulee olla avoimesti saatavissa vuoden 2022 alusta alkaen. Poikkeuksena tähän ovat toistaiseksi tieteellisissä kokoomateoksissa julkaistut artikkelit.

Kansallisten linjausten pääpaino on tieteellisten artikkeleiden rinnakkaistallennuksessa, mutta ammattikorkeakouluissa rinnakkaistallennetaan myös muita maksumuurien takana olevia artikkeleita. Hyvänä porkkanana on toiminut myös OKM:n rahoitusmalli, jonka mukaan avoimesti julkaistu artikkeli saa rahoitusta myönnettäessä painokertoimen 1,2.

Rinnakkaistallentamisen hyödyt

Rinnakkaistallentamisesta hyötyvät sekä kirjoittajat että lukijat.

- Artikkeli on vapaasti verkossa luettavissa ilman käyttäjätunnuksia tai maksua.
- Hakukoneet (myös Google Scholar) haravoivat Theseusta, joten artikkelin löydettävyys paranee, ja artikkeli voi saada uusia lukijoita.
- Artikkelin rinnakkaistallennusversio säilyy luettavissa Theseuksessa, vaikka alkuperäinen julkaisu syystä tai toisesta poistuisi.
- Jos artikkeli on osa kokoomateosta, rinnakkaistallennuksessa yksittäinen artikkeli saa oman pysyvän osoitteen Theseuksessa sen sijaan, että tarvitsisi jakaa koko kirjan linkkiä.
- Pysyvä ja lyhyt osoite säilyy samana vuodesta toiseen, joten sen voi linkittää omaan julkaisuluetteloon.

- Theseukseen rinnakkaistallennetut artikkelit ovat haettavissa myös kirjaston oman hakupalvelun SeAMK-Finnan sekä kansallisen Finnan kautta.

Koska rinnakkaistallennuksessa ohjataan viittaamaan alkuperäiseen artikkeliin, hyötyvät myös kustantajat.

Rinnakkaistallentaminen vaatii luvan

Rinnakkaistallentamiseen tarvitaan aina alkuperäisen kustantajan lupa. SeAMKissa luvan hankkii kirjasto. Kirjoittajan tärkein rinnakkaistallennukseen liittyvä tehtävä on säilyttää artikkelin eri versiot ja toimittaa pyydetty versio kirjastoon. Jos artikkeli on kirjoitettu yhteistyönä, kirjoittajan tulee varmistaa, etteivät kanssakirjoittajat vastusta rinnakkaistallentamista sekä jakaa tehdyn rinnakkaistallenteen osoite muille kirjoittajille. Jos artikkelissa on mukana kuvia, tarvitaan hyväksyntä myös kuvaajalta.

Kansainvälisten tiedelehtien ja kustantajien rinnakkaistallennuskäytäntöjä tarkistetaan Sherpa Romeosta. Jollei tietoja löydy palvelusta, haravoidaan tietoja kustantajien verkkosivuilta. Toisinaan ollaan myös suoraan yhteydessä kustantajaan.

Kotimaisten lehtien ja kustantajien rinnakkaistallennuskäytäntöjä Sherpa Romeosta löytyy vielä vähän. Tietoja onkin koottu sekä FinElibin verkkosivulle että Helsingin yliopiston wiki-sivuston dokumenttiin. Suuri osa suomalaisista tiedelehdistä julkaistaan kuitenkin jo avoimesti Journal.fi -palvelussa.

Kustantajan rinnakkaistallennuslupa voi käsittää eri versioita julkaistusta artikkelista. Tavallisimmin tallennettava versio on kustantajan versio tai final draft. Kustantajan versio on käytännössä kustantajan julkaisema artikkeli (VOR eli Version of Record). Final draftistä käytetään myös nimityksiä post print tai AAM (Accepted Author Manuscript).

Kustantajan lupa voi sisältää myös embargoajan. Tällöin julkaisu on avoimesti luettavissa esim. 6 kk, 12 kk tai peräti 24 kk kuluttua alkuperäisen julkaisun ilmestymisestä.

SeAMKissa rinnakkaistallennukseen lisätään aina kansilehti, jossa kerrotaan rinnakkaistallennuksen versio sekä ohjataan viittaamaan alkuperäiseen julkaisuun rinnakkaistallenteen sijaan.

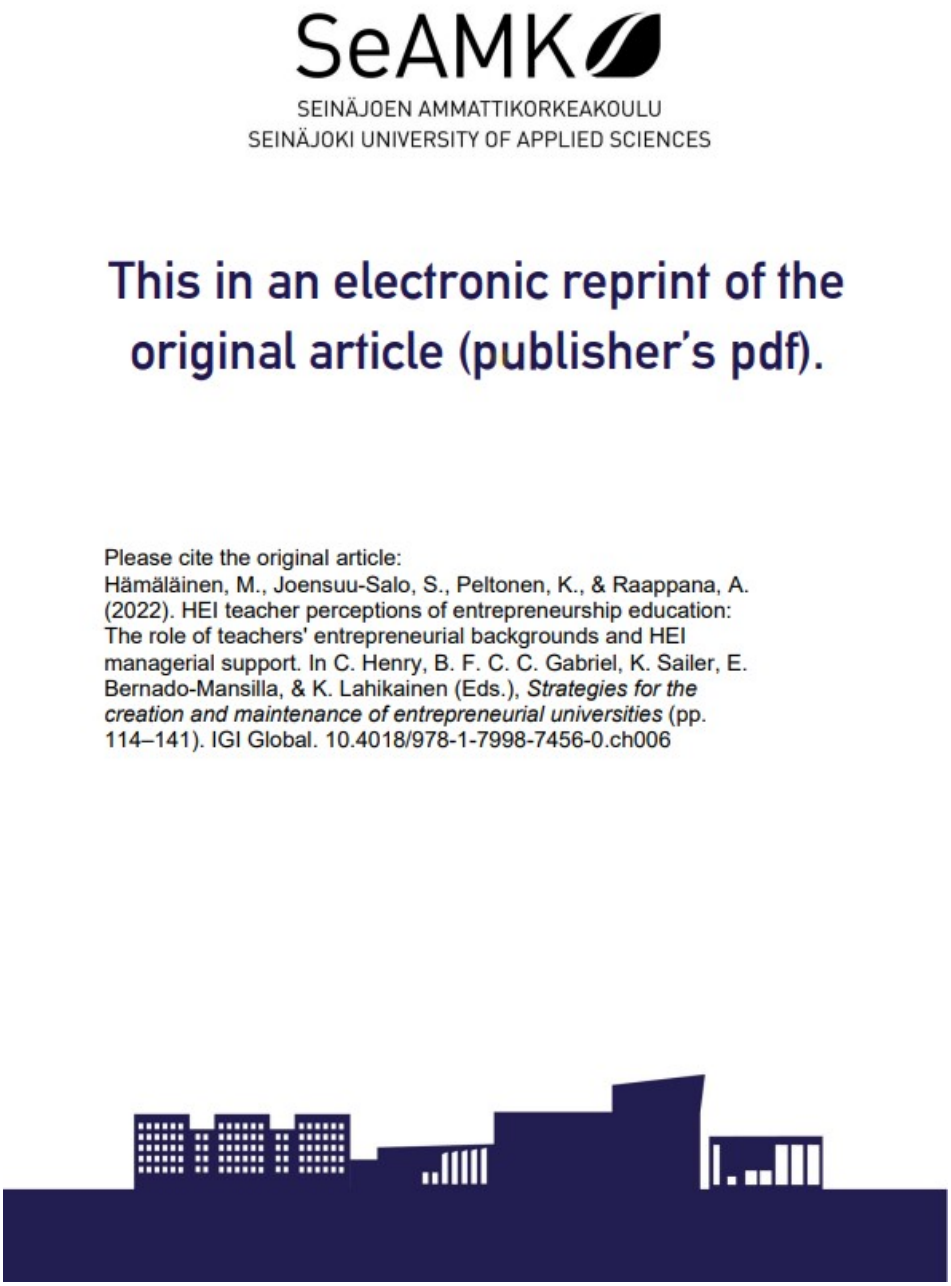

Kuva: SeAMKin kansilehden on suunnitellut SeAMKin graafinen suunnittelija Inkeri Sormunen.

Rinnakkaistallentamisen haasteet

Kansainvälisten kustantajien rinnakkaistallennusluvan selvittäminen verkkosivustoilta tai sähköpostitse vaatii toisinaan pitkää pinnaa ja salapoliisin työtäkin. Yllättäen toisinaan haasteena on saada kirjoittajalta oikea versio rinnakkaistallennettavasta artikkelista. Kirjoittajan kannattaakin pitää tallessa artikkelin eri versiot mahdollista rinnakkaistallennusta varten.

Minna Karvonen
julkaisutiedonkeruun ja rinnakkaistallentamisen asiantuntija
SeAMK Kirjasto